

Vetenskapsrådet

DET SVENSKA DELTAGANDET I EU:S RAMPROGRAM FÖR FORSKNING OCH TEKNISK UTVECKLING

DET SVENSKA DELTAGANDET I EU:S RAMPROGRAM FÖR FORSKNING OCH TEKNISK UTVECKLING

Vetenskapsrådet
103 78 Stockholm

© Vetenskapsrådet

DET SVENSKA DELTAGANDET I EU:S RAMPROGRAM FÖR FORSKNING OCH TEKNISK UTVECKLING

Carolyn Glynn

Sara Billfalk, Lena Johansson de Chateau, Birgitta Löwander, Elisabeth Lundberg

VETENSKAPSRÅDET

Det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling

Sammanfattning

Denna rapport är en bearbetning av en rapport som Vetenskapsrådet lämnade våren 2007 till Utbildningsdepartementet som svar på ett uppdrag i rådets regleringsbrev för 2006 och 2007. Uppdraget gällde att analysera det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling och ge förslag till insatser för att förbättra deltagandet.

Underlaget för rapporten utgörs av (i) dokument från VINNOVA, (ii) enkätsvar från rektorer och EU-handläggare vid universitet och högskolor, (iii) intervjuer med forskare med olika slags erfarenhet från deltagande i EU-projekt, samt (iv) intervjuer med experter, nationella kontaktpersoner (NCP) och huvudsekreterare på Vetenskapsrådet.

I rapporten ges först en kort översikt av det svenska deltagandet i det sjätte ramprogrammet. Tyngdpunkten ligger på deltagandet från universitet och högskolor. Sverige var det mest framgångsrika EU-landet när det gällde mängden kontrakterade medel i förhållande till medlemsavgiften.

På grundval av detta underlag föreslår Vetenskapsrådet följande:

- Regeringen bör verka för att EU i framtiden avsätter ökade resurser till det nya europeiska forskningsrådet (ERC). Det är förmodligen den enskilt mest betydelsefulla insatsen som kan göras både för att öka antalet svenska deltagare i EU-projekt och för att öka Sveriges andel av EU:s forskningsresurser.
- Staten bör avsätta ökade resurser för att stödja forskare när de ska söka bidrag inom EU:s ramprogram och när de har andra kontakter med EU. De ökade resurserna bör fördelas mellan regeringskansliet, Vetenskapsrådet, VINNOVA och lärosätena så att inte någon svag länk i kedjan uppstår.
- Ett nytt statligt anslag bör inrättas varifrån forskare som fått projektbidrag från EU kan tilldelas medel för att möta EU:s krav på medfinansiering och för att täcka den del av de indirekta kostnaderna för projekten (overheadkostnader) som inte täcks av EU.

Innehåll		Sida
1	Uppdraget	3
2	Det svenska deltagandet i EU:s sjätte ramprogram för forskning och teknisk utveckling	3
3	Kort om det sjunde ramprogrammets struktur och resurser	10
4	Datainsamling	11
5	Redovisning av enkätsvar och intervjuer	12
	5.1 Universitet och högskolor	12
	5.2 Enskilda forskare	15
	5.3 Vetenskapsrådets experter, nationella kontaktpersoner och huvudsekreterare	19
	5.4 Sammanfattning	24
6	Vetenskapsrådets förslag till ökat svenskt deltagande i sjunde ramprogrammet	26

1. Uppdraget

Vetenskapsrådet gavs i regleringsbrev för 2006 och 2007 i uppdrag

”att tillsammans med Verket för innovationssystem (VINNOVA) analysera det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling. Analysen bör innehålla förslag till insatser för att förbättra det svenska deltagandet i EU:s ramprogram. Analysen skall redovisas till regeringskansliet senast den 1 april 2007.”

VINNOVA fick ett motsvarande uppdrag i regleringsbrev för 2006 och 2007. Detta uppdrag redovisades i rapporten *Analys av det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling*, som VINNOVA överlämnade till Näringsdepartementet/Utbildningsdepartementet den 30 mars 2007.

Vetenskapsrådet har vid genomförandet av uppdraget samarbetat med VINNOVA, som utöver ovan nämnda rapport också har lämnat rapporten *Svenskt deltagande i sjätte ramprogrammet* (februari 2007) till regeringen. Där ges en övergripande bild av deltagandet inom olika delar av ramprogrammet och görs en närmare analys av ett antal branschers deltagande. Vetenskapsrådet ger därför i förevarande rapport endast en kort översikt av det svenska deltagandet i sjätte ramprogrammet, huvudsakligen baserad på VINNOVA:s kartläggning.

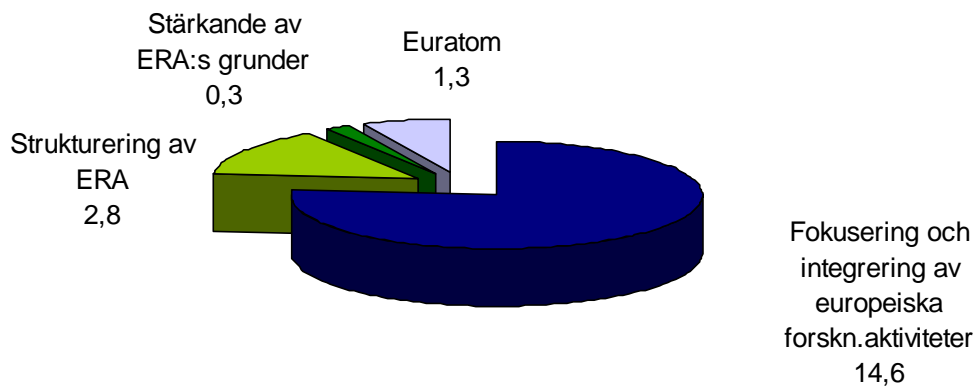
Rapporten visar på hinder för ökat svenskt deltagande men ger också exempel på möjligheter och förslag till hur deltagandet kan öka i det sjunde ramprogrammet.

2. Det svenska deltagandet i EU:s sjätte ramprogram för forskning och teknisk utveckling

En central vision inom EU är att Europa ska vara en ledande kunskapsbaserad ekonomi. Det s.k. ”European Research Area” (ERA), vars innebörd är att EU ska fungera som ett enda land när det gäller forskning och utveckling, är en viktig del av visionen. EU:s viktigaste verktyg för att genomföra sin forskningspolitik är ramprogrammen för forskning och teknisk utveckling, vilka har funnits sedan 1984.

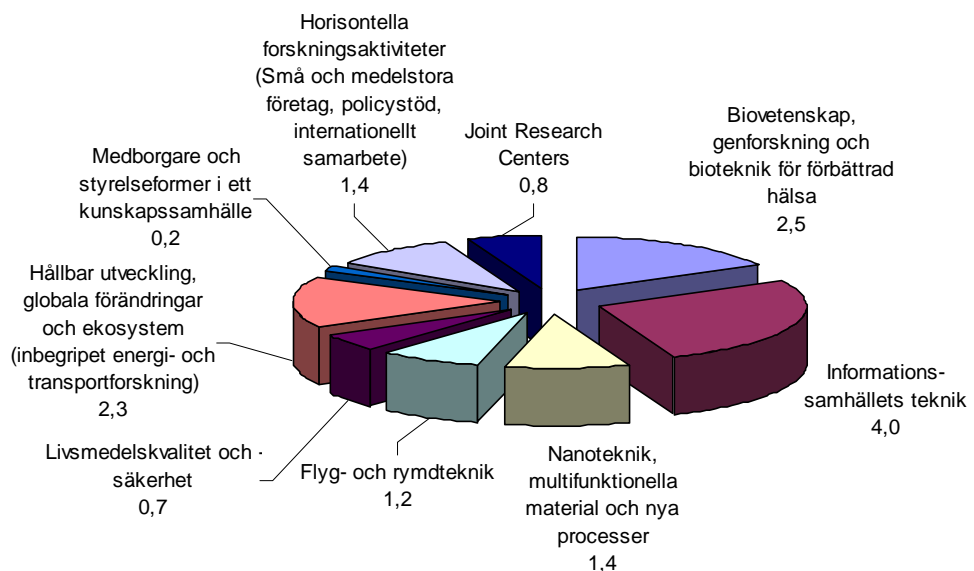
Det sjätte ramprogrammet (6 RP) gällde fyraårsperioden 2003-2006 och hade en budget på 19,1 miljarder euro (180 miljarder kronor, dvs. 45 miljarder kronor per år). Det bestod av fyra huvudområden, se figur 1.

Figur 1. Huvudområden i EU:s sjätte ramprogram (miljarder euro)

Huvudområdena delades upp i program (ofta kallade prioriteter eller tematiska områden). Av figur 2 framgår vilka program som fanns i det största huvudområdet, ”Fokusering och integrering av europeiska forskningsaktiviteter”, och hur stora resurser som avsattes för dem. I huvudområdet ”Strukturering av ERA” fanns fyra program, varav ”Mänskliga resurser och rörlighet” (även kallat Marie Curie-programmet) var det överlägset största. I Euratom ingick programmen Fusion och Fission.

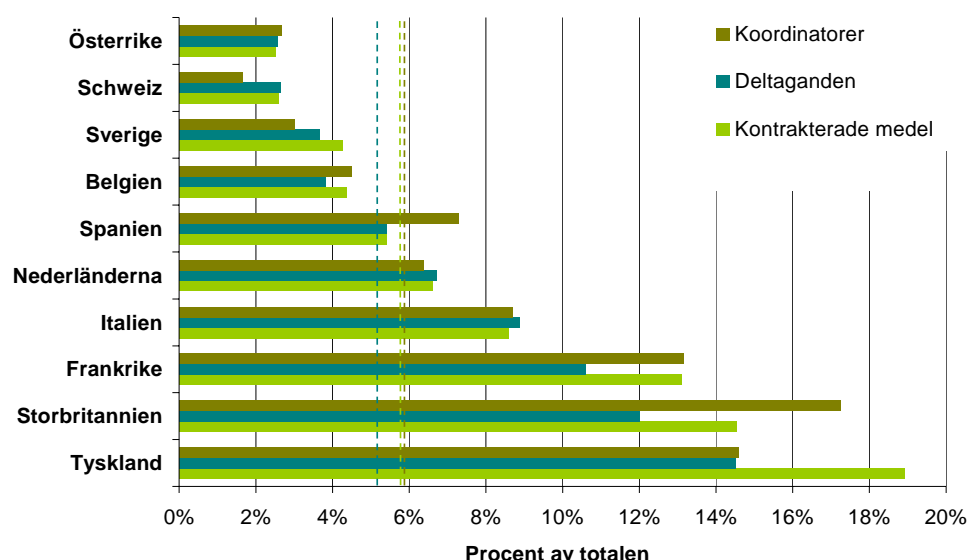
Figur 2. Program inom huvudområdet ”Fokusering och integrering” i det sjätte ramprogrammet (miljarder euro)

Enligt VINNOVA:s rapport *Analys av det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling* hade totalt 12 miljarder euro av budgeterade 19 miljarder fördelats (kontrakterats) inom det sjätte ramprogrammet fram t.o.m. juli 2006. Av de kontrakterade medlen gick 509 miljoner euro, dvs. **4,3 %**, till Sverige. Det fanns svenska deltagare i 1 190 av de 6 662 projekt som tilldelades medel. Av de 51 358 personer som fick bidrag inom det sjätte ramprogrammet var 1 876 svenskar¹, eller **3,7 %**. Vidare hade 201 projekt en svensk koordinator, vilket motsvarade **3,0 %** av alla koordinators.

Figur 3 visar de tio länder som kontrakterade mest medel i sjätte ramprogrammet. Sverige kom på åttonde plats. Figuren visar även hur länderna hävdade sig när man använder de andra ovannämnda måtten, dvs. hur stor andel koordinators och andel deltagare de hade.

Figur 3. De tio mest framgångsrika länderna i sjätte ramprogrammet med avseende på andel koordinators, deltagare och kontrakterade medel

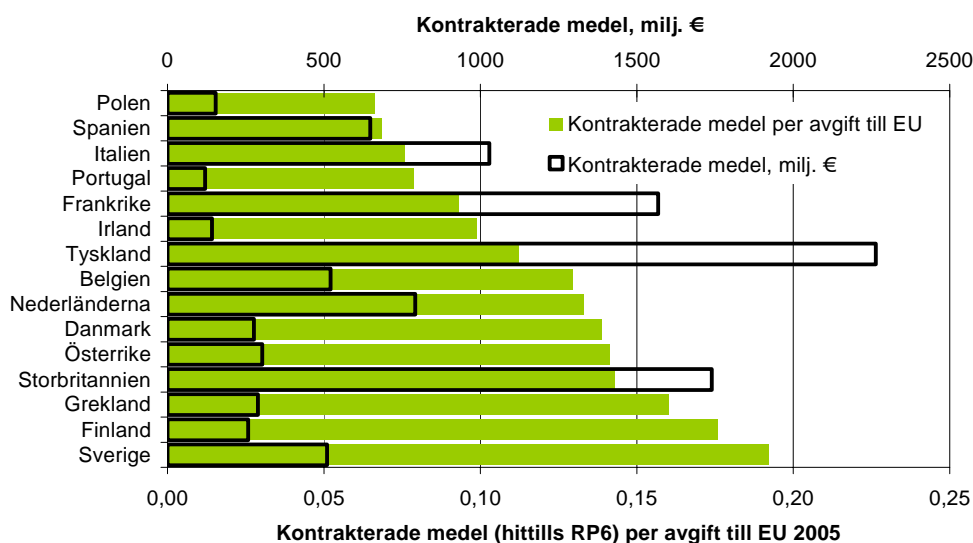
Källa: VINNOVA:s rapport *Analys av det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling*.

Figur 4 visar hur mycket medel Sverige och 14 andra länder fick inom sjätte ramprogrammet i förhållande till sina medlemsavgifter till EU. Sverige var det mest framgångsrika landet i detta avseende.

¹ Vissa personer deltar i flera projekt och räknas då flera gånger.

Figur 4. De 15 mest framgångsrika EU-länderna i sjätte ramprogrammet med avseende på kontrakterade medel i förhållande till avgiften till EU (miljoner euro)

Anm.: Figuren visar kontrakterade medel inom sjätte ramprogrammet fram t.o.m. juli 2006 dividerat med medlemsavgiften för år 2005.

Källa: VINNOVA:s rapport Analys av det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling.

Tabell 1 visar det svenska deltagandet i projekt i sjätte ramprogrammet uppdelat på de sektorer där deltagarna var verksamma. Omfattningen mäts i mängden kontrakterade medel, antal deltagare och antal koordinatörer. Kategorin "UoH" (Universitet och högskolor) var klart störst i alla dessa avseenden. Jämfört med övriga EU-länder svarar i Sverige högskolesektorn för en stor andel av deltagandet. Detta beror på att Sverige har en relativt liten institutssektor. Kategorin "Offentlig aktör" består främst av myndigheter (utom universitet och högskolor) men även av kommuner och landsting.

Tabell 1. Det svenska deltagandet i sjätte ramprogrammet uppdelat på sektorer

	Kontrakterade medel		Deltagare		Koordinatörer	
	miljoner euro	%	antal ²	%	antal	%
UoH	308,7	60,5	1 045	55,7	134	66,7
Näringsliv	108,1	21,2	441	23,5	28	13,9
Institut	46,3	9,1	171	9,1	23	11,4
Offentlig aktör	40,3	7,9	177	9,4	14	7,0
Övrigt	5,5	1,1	36	1,9	2	1,0
Totalt	508,9		1870		201	

Tabell 2 visar det svenska deltagandet i projekt inom sjätte ramprogrammet uppdelat på lärosäten. Mest framgångsrika var Lunds universitet och Karolinska institutet. Tillsammans fick de 39 % av de medel som de svenska lärosätena totalt

² 6 deltagare har inte hänförs till någon sektor

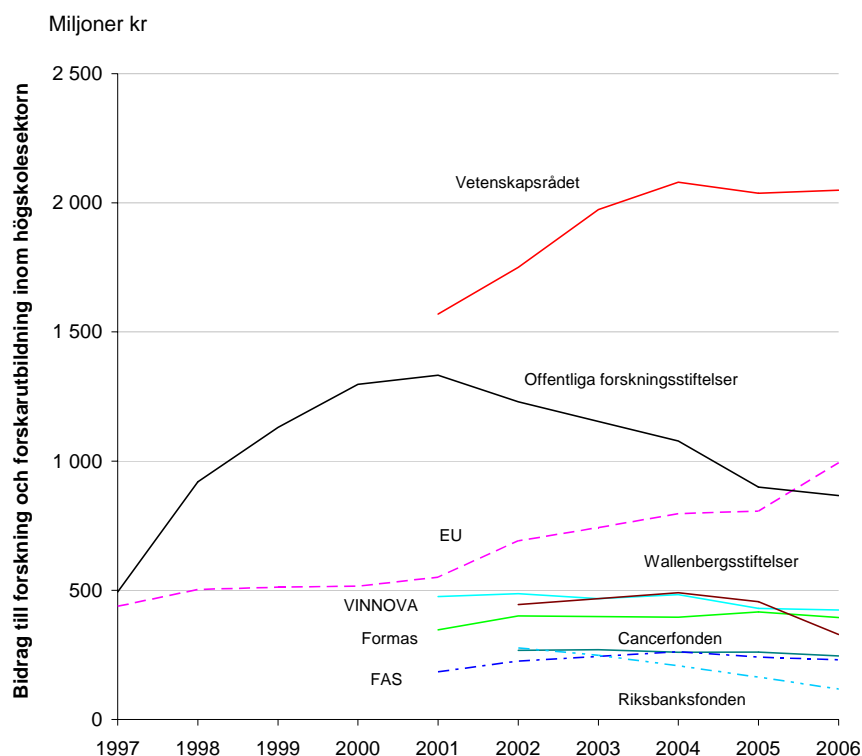
kontrakterade eller 120 miljoner euro, vilket var mer än hela näringslivssektorns 108 miljoner euro. Därefter kom Kungl. Tekniska högskolan, Chalmers och Uppsala universitet med tillsammans 105 miljoner euro eller 34 % av lärosätenas totalt kontrakterade medel.

Tabell 2. Det svenska deltagandet i sjätte ramprogrammet uppdelat på lärosäten

	Kontrakterade medel, miljoner euro	Antal deltagare	Antal koordinatörer
Lunds universitet	64,63	187	21
Karolinska institutet	55,75	136	26
Kungl. Tekniska högskolan	40,46	142	15
Chalmers tekniska högskola	33,34	110	17
Uppsala universitet	30,85	112	16
Göteborgs universitet	20,84	82	15
Stockholms universitet	15,96	74	9
Linköpings universitet	10,52	42	4
Umeå universitet	8,00	29	3
Sveriges lantbruksuniversitet	7,19	42	2
Luleå tekniska universitet	5,61	22	1
Växjö universitet	3,23	5	1
Karlstads universitet	1,94	8	
Malmö högskola	1,72	6	1
Högskolan i Skövde	1,23	5	1
Mälardalens högskola	1,07	5	
Högskolan Väst	1,00	3	
Mittuniversitetet	0,71	4	2
Högskolan på Gotland	0,67	2	
Södertörns högskola	0,61	4	
Högskolan i Halmstad	0,57	3	
Örebro universitet	0,54	2	
Högskolan i Borås	0,48	4	
Handelshögskolan i Stockholm	0,47	4	
Högskolan i Kalmar	0,35	3	
Blekinge tekniska högskola	0,32	3	
Högskolan Dalarna	0,29	4	
Högskolan i Jönköping	0,25	1	
Ersta Sköndal högskola	0,14	1	
Totalt	308,72	1045	134

Medel från EU:s ramprogram utgör en växande andel av de svenska lärosätenas intäkter för forskning och utveckling. År 2006 passerade intäkterna från EU 1 miljard kronor (cirka 1 028 miljoner euro) vilket motsvarade 4,2 % av lärosätenas totala intäkter för forskning och forskarutbildning. Utvecklingen illustreras i figur 5 (data från Högskoleverkets NU-databas).

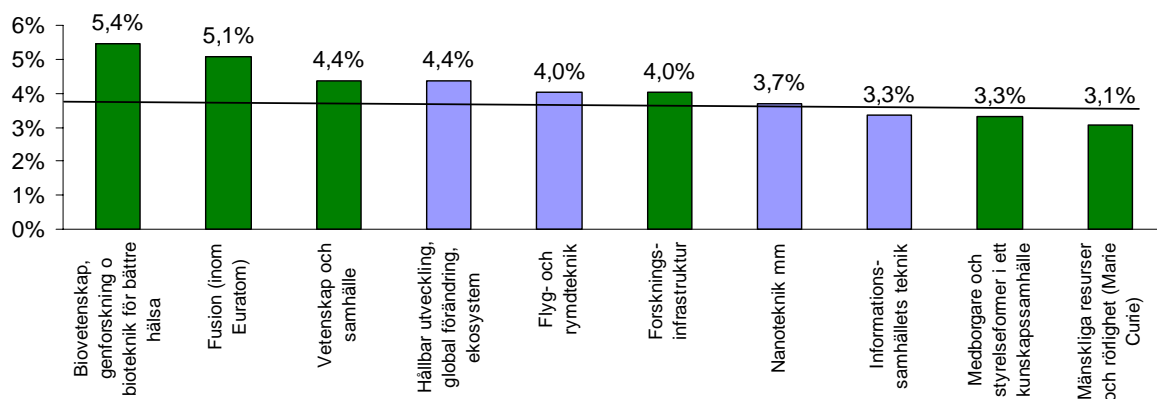
Figur 5. Svenska lärosätens intäkter för forskning och forskarutbildning från de största externa finansiärerna, miljoner kronor (2005 års prisnivå)

Det svenska deltagandet inom några av programmen framgår av figur 6. Vetenskapsrådet var enligt beslut av regeringen ansvarig myndighet för samarbetet mellan Sverige och EU inom följande program i det sjätte ramprogrammet: (i) Fusion (i Euratom), (ii) Biovetenskap, genforskning och bioteknik för bättre hälsa, (iii) Vetenskap och samhälle, (iv) Mänskliga resurser och rörlighet (Marie Curie), (v) Medborgare och styrelseformer i ett kunskapssamhälle samt (vi) Forskningsinfrastruktur. Vetenskapsrådet var också s.k. National Contact Point (NCP) för ERA-net³. De program som Vetenskapsrådet hade särskilt ansvar för är grönmarkerade i figur 6. Som framgår av figuren hade "Biovetenskap, genforskning och bioteknik för bättre hälsa" och Fusion störst andel deltagare från Sverige medan "Medborgare och styrelseformer i ett kunskapssamhälle" samt "Mänskliga resurser och rörlighet" (Marie Curie-programmet) hade lägst andel.

³ ERA-Net är ett program som introducerades i EU:s sjätte ramprogram för forskning och utveckling. Programmet syftar till att öka samarbetet mellan forskningsfinansierande myndigheter i Europa som ett led i upprättandet av en gemensam European Research Area.

Figur 6. Andelen deltagare från Sverige i några program inom sjätte ramprogrammet

Anm.: Linjen vid 3,7 % markerar Sveriges genomsnittliga deltagande i hela sjätte ramprogrammet. Vissa personer deltar i flera projekt och räknas då flera gånger.

Tabell 3 visar hur Sverige placerade sig i förhållande till övriga länder som fick bidrag inom olika program i sjätte ramprogrammet.

Tabell 3. Sveriges placering i förhållande till andra länder när det gällde deltagande i några program inom sjätte ramprogrammet (* indikerar program för vilka Vetenskapsrådet hade huvudansvar)

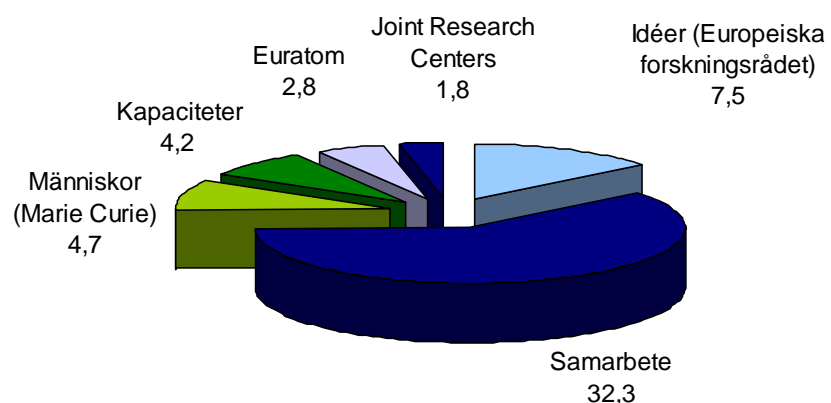
Program	Totalt antal deltagare	Deltagare från Sverige	Sveriges andel	Sveriges placering
Biovetenskap, genforskning o bioteknik för bättre hälsa*	4 739	258	5,44 %	6
Fusion (inom Euratom)*	728	37	5,08 %	7
Vetenskap och samhälle*	617	27	4,38 %	7
Forskningsinfrastruktur*	1 436	58	4,04 %	7
Hållbar utveckling, global förändring, ekosystem	6 814	298	4,37 %	7
Nanoteknik mm	4 288	158	3,68 %	8
Mänskliga resurser och rörlighet (Marie Curie)*	5 442	167	3,07 %	8
Flyg- och rymdteknik	2 028	82	4,04 %	9
Informationssamhällets teknik	10 382	347	3,34 %	9
Medborgare och styrelseformer i ett kunskapssamhälle*	1 800	60	3,33 %	11

Inom de olika delprogrammen arbetar Vetenskapsrådet på olika sätt för att främja kontakterna mellan svenska forskare, lärosäten och representanter för Kommissionen. Exempel på detta är informationsträffar riktade till svenska forskare. Under månaderna kring årsskiftet 2006/07 anordnade Vetenskapsrådet följande möten: Hearing om projekt inom ramen för European Strategy Forum on Research Infrastructures (på Vetenskapsrådet och Chalmers), Informationsmöte för forskare inom humaniora och samhällsvetenskap (på Vetenskapsrådet), Europeiskt samarbete kring forskningskommunikation (på Vetenskapsrådet) samt Collaborations in Europe: new arenas for gender research (på Vetenskapsrådet och i Bryssel).

3. Kort om det sjunde ramprogrammets struktur och resurser

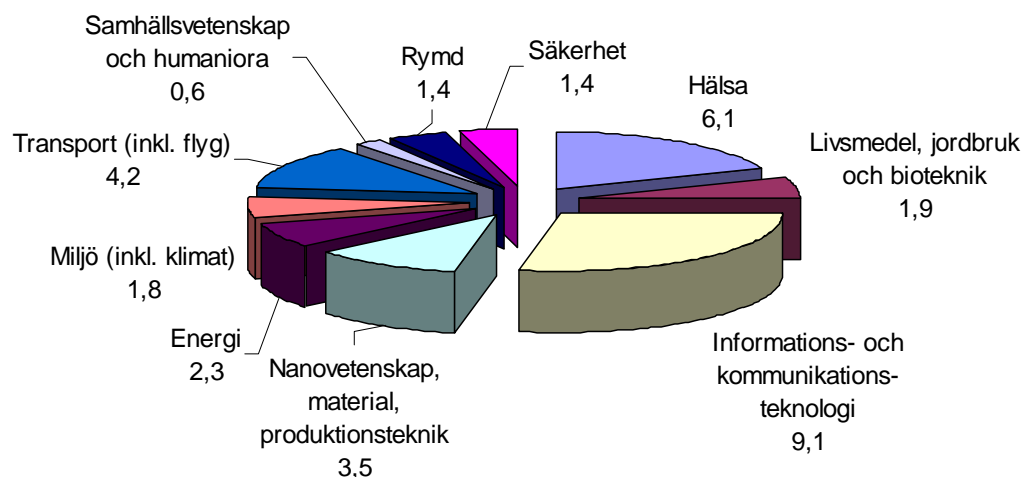
Det sjunde ramprogrammet (7 RP) avser de sju åren 2007-2013 och har en budget på 54 miljarder euro (508 miljarder kronor, dvs. 73 miljarder kronor per år). Det har en något annorlunda övergripande struktur än det sjätte. En stor förändring är det nya huvudområdet ”Idéer” med det nyinrättade Europeiska forskningsrådet (European Research Council, ERC). Det sjunde ramprogrammets huvudområden framgår av figur 7.

Figur 7. Huvudområden i EU:s sjunde ramprogram (miljarder euro)

Liksom i det sjätte ramprogrammet är huvudområdena uppdelade i program. Det största huvudområdet i det sjunde ramprogrammet, ”Samarbete”, delas upp på det sätt som visas i figur 8. I sjunde ramprogrammet har programmet med inriktning mot samhällsvetenskap kompletterats med humaniora. Inom huvudområdet ”Kapaciteter” finns bl.a. programmet ”Forskningsinfrastruktur” och programmet ”Vetenskap i samhället”.

Figur 8. Program i huvudområdet "Samarbete" i sjunde ramprogrammet (miljarder euro)

Den svenska regeringen har uttryckt att Sverige borde kunna lyckas få **5 %** av de 54 miljarder euro som finns avsatta för det sjunde ramprogrammet. Det skulle innebära 25 miljarder kronor eller cirka 3,6 miljarder kronor per år under sjuårsperioden 2007-2013. Detta mål kan jämföras med Sveriges andel av medlemsavgiften till EU, som år 2006 var **2,8 %**. Målet kan också jämföras med Sveriges andel av inlevnaderna i EU, som var **2,0 %** år 2005. En tredje jämförelse, slutligen, är Sveriges andel av de totala satsningarna på FoU (GERD, gross domestic expenditures on research and development) inom EU, nämligen **5,7 %** år 2003.

4. Datainsamling

Vetenskapsrådet baserar sina förslag på ett brett underlag. Utöver VINNOVA:s rapporter har Vetenskapsrådet gjort enkäter och intervjuer med forskare och myndighetspersonal med olika funktioner och bakgrund för att inhämta olika perspektiv på ramprogrammet.

1. Ett universitets/högskoleperspektiv har inhämtats genom enkäter till rektorer och EU-handläggare. Totalt har erfarenheter och synpunkter insamlats från 22 lärosäten.
2. Ett forskarperspektiv har inhämtats genom intervjuer och enkäter med enskilda forskare vid universitet och högskolor. Totalt har 26 forskare förmedlat sina erfarenheter av EU-projekt, antingen som koordinatörer eller som projektdeltagare. Forskarna representerar olika delar av ramprogrammet.

3. Ett myndighetsperspektiv har inhämtats genom intervjuer med personal vid Vetenskapsrådet som fungerar som experter i EU:s programkommittéer och som nationella kontaktpersoner (NCP) för olika program. Därtill har fyra av de fem huvudsekreterarna för Vetenskapsrådets ämnesråd och kommittéer (humaniora och samhällsvetenskap, medicin, naturvetenskap och teknikvetenskap, utbildningsvetenskap och infrastruktur) intervjuats.

Frågor har ställts i syfte att identifiera hinder för svenskt deltagande i ramprogrammen och utveckla förslag till åtgärder som kan öka deltagandet. Frågorna har gällt ansökningar och redovisning av EU-projekt, meritvärde och forskningskvalitet för EU-projekt samt det Europeiska forskningsrådet (ERC). Det senare frågeområdet motiverades av att ERC är ett nytt program för grundforskning, utöver mobilitetsprogrammet (Marie Curie), och av att Vetenskapsrådet har huvudansvar i Sverige för ERC.

5. Redovisning av enkätsvar och intervjuer

5.1 Universitet och högskolor

Enkäter har skickats till rektorer och EU-handläggare vid samtliga svenska universitet och högskolor för att kartlägga erfarenheter av deltagande i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling. Trots den begränsade tid som stått till förfogande har flertalet lärosäten avsatt tid för att besvara enkäterna. Av de totalt 29 lärosäten som haft EU-projekt i sjätte ramprogrammet har 22 delat med sig av sina erfarenheter och synpunkter.⁴ I det följande sammanfattas svaren.

Stöd till forskare som söker EU-medel anses angeläget

Ramprogrammet ses överlag som en viktig finansieringskälla för lärosätena. EU-medlen är ett betydande komplement till den övriga externfinansieringen och till basanslagen. Medverkan i EU-projekt ger inte bara ekonomiska tillskott utan även goda möjligheter till långsiktiga samarbeten med viktiga europeiska aktörer inom en mängd områden. EU-deltagande ger också möjlighet till forskarrörlighet och rekrytering av unga forskare, möjligheter att utveckla och förbättra tillämpningen av forskningen och möjlighet till ökat samarbete med och finansiering från näringslivet. Vidare ger deltagandet en kvalitetsstämpel på forskningen, det stärker lärosätets internationella profilering samt ökar möjligheterna att marknadsföra lärosätets forskning och att sprida resultaten.

Nästan alla lärosäten har en internationell forskningsstrategi, vanligen som en del av sin övergripande forskningsstrategi. Få lärosäten har ett särskilt EU-

---

⁴ Blekinge tekniska högskola, Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet, Högskolan i Dalarna, Högskolan på Gotland, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Kristianstad, Högskolan Väst, Karlstad universitet, Kungliga Tekniska Högskolan, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Malmö högskola, Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet.

strategidokument. Om det finns ett sådant är det oftast inkluderat i den internationella strategin. Deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling anses överlag vara en viktig del i lärosätets internationaliseringsarbete.

Universitetens och högskolornas resurser och stödstrukturer för att främja deltagandet i EU:s ramprogram varierar med lärosätenas storlek. De större har mer välutbyggda stödstrukturer, erhållit mer EU-medel och involverat ett större antal deltagare i EU-projekt jämfört med de mindre lärosätena, som inte ger finansiellt stöd eller har minimala stödstrukturer.

De nio största lärosätena, men också några av de mindre, har upprättat centrala enheter/funktioner inom universitetsförvaltningen som ger stöd och information till forskargrupper som söker externfinansiering, inklusive EU-medel. Dessa enheter kallas vanligen forskarserviceenheter. Stödverksamhet kan också förekomma vid fakulteterna och institutionerna. Vid den centrala enheten finns personal med administrativ, ekonomisk och juridisk kompetens.

Vid de mindre lärosätena utförs vanligen stödverksamheten av flera enheter/funktioner inom den gemensamma förvaltningen. Liksom vid de större lärosätena kan stöd även ges på fakultets- och institutionsnivå.

Stödfunktionernas huvuduppgifter är att (i) bevaka forskningsfinansieringsmöjligheter, (ii) ge information om utlysningar i EU:s ramprogram för forskning till olika intressenter och (iii) ge stöd till forskare. Detta stöd ges från och med ansökningsprocessen och kontraktsskrivning fram till avrapportering. Stödet omfattar budget och andra finansiella frågor, juridiska frågor och revision samt allmänt stöd för pågående projekt. Bevakning sker av nyhetsbrev från CORDIS (Community Research & Development Information Service), VINNOVA:s enhet för Europaprogrammen och Vetenskapsrådet. Information om finansieringsmöjligheter hämtas även genom olika databaser och genom personliga kontakter. Ett varierat antal kanaler används för att föra ut information om ramprogrammet och dess utlysningar på universitet och högskolor. Det ordnas seminarier och möten, information publiceras på hemsidor, i nyhetsbrev, via e-mailutskick och affischering.

Hinder att undanröja för att öka svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning

De främsta hindren för att forskare vid högskolor och universitet ska söka EU-projektmedel anses överlag vara följande tre förhållanden:

- Tung administrativ hantering på grund av EU:s höga formaliakrav
- Ansökningsfasens höga omkostnader
- EU:s medfinansieringskrav

För att komma till rätta med dessa svårigheter och öka det svenska deltagandet i EU:s ramprogram föreslår många rektorer och EU-handläggare inrättande av ett statligt anslag för planering och för medfinansiering av EU-projekt. Det finns en utbredd uppfattning att en sådan statlig finansiering skulle bidra till att ta bort

hindren för ett ökat svenskt deltagande i EU:s ramprogram. Några lärosäten föreslår att de statliga forskningsfinansiärerna ska sköta den administrativa hanteringen av en sådan nationell medfinansiering.

Irland, som har varit framgångsrikt inom ramprogrammen, har inrättat nya stödformer inför det sjunde ramprogrammet. I Irland får forskare bl.a. ekonomiskt stöd i form av bidrag upp till 25 000 euro (235 000 kronor) för att skriva ansökningar och 3 000 euro (28 000 kronor) för att besöka partner utomlands. Ett liknande planeringsbidrag bör även kunna införas i Sverige.

Nya medel behövs också för att utveckla interna strukturer inom lärosätena som kan ge stöd till forskare som vill söka EU-medel. I synnerhet forskare som inte tidigare sökt sådana medel behöver stöd för att komma i gång med ansökningar. Lärosätena kan behöva anställa personal för att hjälpa till med ansökningsarbetet.

Förutom de hinder som föreligger i samband med ansökningsförfarandet har rektorer och EU-handläggare framfört att avsaknad av nationell samordning utgör en hindrande faktor. För att främja svenskt forsknings- och utvecklingssamarbete inom EU efterfrågas en nationell strategi och en bättre samordning av de olika departementens arbete (Utbildningsdepartementet och Näringsdepartementet).

Ett annat förslag är att inrätta nationella expertforum för olika grupperingar, där frågor kopplade specifikt till lärosätenas deltagande i EU-samarbete kan diskuteras.⁵ Sådana forum borde inrättas

- för forskare och EU-koordinatorer inom varje tematiskt område⁶ i det sjunde ramprogrammet för att påverka och analysera arbetsprogram och utlysningar samt forma partnerskap mellan lärosäten och näringsliv och övriga samhället,
- för administratörer och ekonomer för att påverka och analysera de administrativa och ekonomiska förutsättningarna för deltagande i det sjunde ramprogrammet samt
- för koordinatörer/projektledare och vetenskapliga projektledare/koordinatorer för vetenskapsutbyte och kompetensuppbyggnad inom projektledning/koordinering.

Från flertalet lärosäten framhålls att ökade kontakter med Europeiska kommissionen är mycket viktiga för att förbättra det svenska EU-deltagandet. Det anses angeläget att det svenska inflytandet ökar både i Kommissionens programkommittéer för ramprogrammets olika delar och i andra organ där beslut i sakfrågor fattas.

Nya former av direkta kontakter med Kommissionen och dess direktorat för forskning efterfrågas i form av kvalificerade seminarier på övergripande nivå.

---

⁵ Lärosätenas synpunkter har tidigare lämnats i VINNOVA:s enkät i oktober 2006: ”Viktiga frågeställningar för universitet och högskolor avseende svenskt forsknings- och utvecklingssamarbete”.

⁶ Alla huvudområden i sjunde ramprogrammet utom ”Människor” (Marie Curie) och ”Idéer” (Europeiska forskningsrådet) är tematiska.

Enheten för Europaprogrammen (vid VINNOVA) uppmanas att i nära samverkan med lärosätenas ledningar öka de strategiska insatserna för att påverka ramprogrammets innehåll och öka deras relevans för lärosätena. Det kan gälla så konkreta frågor som att Sverige bör fortsätta att driva linjen att ansökningsprocessen ska ske i flera steg.

Informationsinsatser kan även öka det svenska deltagandet. Mer information efterfrågas för att förändra svenska forskares inställning till medverkan i EU-projekt (en uppgift som sköts av VINNOVA:s enhet för Europaprogrammen). Lärosätena föreslår ytterligare informationsinsatser och mer uppsökande verksamhet vid landets lärosäten. Lärosätena vill även se resultat av uppföljningar.

5.2 Enskilda forskare

I det följande sammanfattas enskilda forskares erfarenheter, synpunkter och förslag som framkommit vid intervjuer och enkäter.

Fördelar med att delta i EU-projekt

Större kontaktnätverk genom EU-projekt

Flertalet av de tillfrågade forskarna var positiva till EU-projekt för nätverksbyggandets skull. Tillgång till ett större kontaktnät än man annars skulle kunna ha var en av de oftast nämnda fördelarna med att delta i EU-projekt. En forskare sade att ”ramprogrammet ger Sverige tillgång till resurser som tillåter nya och stora initiativ som ett land självt aldrig skulle kunna finansiera. Det skapar ett internationellt forum runt särskilda frågor som annars inte skulle diskuteras.”

Kontaktnäten ökar sannolikheten för att man ska kunna hitta en väl fungerande samarbetspartner eftersom man har möjlighet att välja bland många forskare med samma eller närliggande inriktningar. Andra fördelar med nätverk är att forskare tvingas till samarbete, att nätverk leder till en öppen dialog som stimulerar utbyte av kunskap samt att erfarenheter och nätverk kan utgöra en europeisk bas för postdoktorer.

Nätverk inom EU-projekt kan medföra att man etablerar fortsatta kontakter med internationell forskning. Bland de forskare som intervjuats finns de som nu ingår i nätverk som finansieras av Finlands akademi, European Science Foundation, National Institutes of Health och National Science Foundation i USA samt Nordiska Ministerrådet.

Tvärvetenskap och kontakt akademi-industri underlättas

Forskare inom teknikvetenskap ansåg att EU-projekt underlättar tvärvetenskaplig forskning. De fungerar bättre än nationella satsningar såsom olika kompetenscentra. Dessutom finns det fördelar med produktiva nätverk mellan forskarsamhället och företag som inte alltid dokumenteras. Det kan handla om att tekniker som är ett direkt resultat av EU-samarbetet kommer till praktisk användning i industrin och i akademien.

Andra positiva konsekvenser av EU-samarbete är företag som etablerar filialer i anslutning till svenska tekniska högskolor. Men det påpekades samtidigt att industriforskarna har en begränsning i fråga om timing; för att en projektansökan ska vara intressant för industrin ska den vara i det närmaste färdigutvecklad och samtidigt vara tillräckligt innovativ för att kunna konkurrera om ramprogramfinansiering.

Meritvärde av att delta i och koordinera EU-projekt

Flertalet forskare ansåg att alla erhållna medel som sökts i konkurrens inom EU innebär något positivt för lärosätena. Nästan alla forskare nämnde att lärosätena använder statistik om antalet EU-projekt och antalet EU-koordinatorer i sin marknadsföring. Att få ett EU-projekt godkänt kan med andra ord uppfattas som en indikation på bra forskning.

Samtidigt hade en del forskare uppfattningen att EU-projekt inte har lika hög status bland andra forskare som projektmedel från nationella forskningsfinansiärer. Forskare med erfarenhet från peer review i Vetenskapsrådets bedömningsgrupper nämnde att de inte lägger mycket vikt vid om en sökande hos Vetenskapsrådet har fått EU-bidrag eller inte. Det viktigaste är istället vilka publikationer som forskaren har producerat (oberoende av forskningsfinansiär).

Svårigheter i samband med EU-ansökningar och förslag till lösningar

Det som forskarna liksom handläggare vid lärosätena oftast nämnde som hinder för att söka EU-projektmedel var den tunga administrativa hanteringen både när det gäller ansökningar om medel och rapportering om projekt som man deltar i. Ett flertal forskare nämnde att Sveriges toppforskare inte lider brist på pengar; det är tid som begränsar. EU-bidrag inom grundforskning kan därför anses alltför tidskrävande.

Flera forskare med omfattande EU-erfarenheter nämnde att svenska forskare är bra på att skriva den vetenskapliga delen av ansökningarna men mindre bra på att skriva 'mjuka' avsnitt. Med det vill de säga att svenskarna behöver hjälp med att skriva avsnitt som förklarar på vilket sätt EU gynnas av deras projekt, liksom med avsnitt som beskriver 'project management', eller universitetet och institutionen. De universitet som får den största mängden EU-medel erbjuder sina forskare mallar med bra exempel på hur sådana avsnitt kan skrivas; detta skulle kunna vara en lösning för flera lärosäten.

Ett mindre antal forskare ansåg att de negativa attityderna till EU-förvaltningen var obefogade. De menade att EU-processen endast är annorlunda än vad svenska forskarna är vana vid och att den inte är så mycket mer krånglig. Dessa positivt inställda forskare hade stora erfarenheter av att koordinera flera EU-projekt i olika ramprogram och ansåg att de problem som finns skulle kunna lösas genom kompetensutveckling bland forskare och myndighetspersonal och bättre projektledningskunskaper. De nämnde att universitetsforskare och myndighetspersonal skulle gynnas av att odla bra kontakter med Bryssel där man kan få insikter om hur processen fungerar.

Flera forskare nämnde att kraven på att EU-projekt ska ha många partner är en faktor som bidrar till att de är svårstyrda. EU-projekt med krav på stora konsortier anses av forskarna ha fungerat mer som en subvention åt industrin än en investering i akademisk forskning. Någon av dessa forskare föreslog att Vetenskapsrådet verkar för att medel i högre grad än nu går till individuella projekt.

EU:s krav på medfinansiering från lärosätena av de projekt som får EU-medel nämndes ofta som ett stort problem. Flera forskare ansåg att Sverige skulle kunna stärka utbytet och bli mer framgångsrikt genom att ställa statliga resurser till förfogande i form av garantier för matchande finansiering av EU-projekt.

EU:s regler när det gäller ersättning för indirekta kostnader (overhead-kostnader) i samband med utförande av EU-finansierade forskningsprojekt skapar problem både för lärosäten och forskare. De svenska lärosätena kräver att externa finansiärer ska lägga på 35 % på sina projektbidrag för att täcka lärosätenas overhead-kostnader för projekten, medan EU:s regler bara tillåter ett påslag om 20 %. Ett flertal lärosäten löser problemet genom att centralt stå för de overhead-kostnader som EU-bidraget inte täcker. Härigenom belastas inte budgeten på institutionsnivå. I de fall där institutionen måste stå för de icke täckta overhead-kostnaderna är attityderna mot EU-projekt inte lika positiva. Flera forskare nämnde i intervjuerna att regeringen borde utjämna de skillnader som råder i möjligheter att använda bidrag från nationella forskningsfinansiärer för att t.ex. täcka overheadkostnader i samband med EU-projekt. Det finns inte något enhetligt förfaringsätt bland svenska forskningsfinansiärer.

Andra svårigheter förbundna med EU-ansökningar är de höga omkostnaderna i form av tid som lagts ned under ansökningsprocessen och den låga beviljningsgraden. Ansökningar om EU-medel uppfattas som riskfyllda eftersom beviljningsgraden är låg. Detta drabbar unga, ännu inte etablerade forskare hårdast eftersom de inte har resurser att falla tillbaka på om en ansökan som tagit många månader att skriva inte blir beviljad. Om unga forskare hade möjlighet att erhålla planeringsbidrag från ett svenskt, statligt anslag som är avsett för ändamålet, skulle det underlätta att ansöka om medel från EU.

En forskare nämnde att många forskare/grupper inom hans ämnesområde som söker projektbidrag från EU har taktiken att redan ha uppfyllt hälften av alla ”deliverables” innan de skickar in ansökan. Om man inte gör detta har man ingen chans att kunna leverera i fall det uppstår oväntade svårigheter, menade han. Detta innebär att konkurrensen egentligen står mellan de forskargrupper som kan ha ett projekt till hälften färdigt innan de söker.

Något som också hindrar forskare från att söka EU-projektmedel är upplevelser av att utlysningarna är för specifika, att deras forskningsfält inte ligger tillräckligt nära för att de ska kunna konkurrera om pengar. Inom snabbt växande områden, t.ex. bioteknik, kan utlysningar inom ramprogrammet handla om specifika ”topics” som hinner bli gamla innan forskare som arbetar inom fältet ens hinner skicka in en ansökan. Problemet med utlysningar inom snabbt växande områden och alltför specifika områden bör framför allt lösas genom lobbyverksamhet i Bryssel så att utlysningarna blir mer flexibla och det blir mindre politiskt styrd ”beställningsforskning”, framhöll somliga forskare.

Ytterligare ett hinder för att söka EU-medel är förbundet med attityder till EU-projektens vetenskapliga status. En del forskare hyser uppfattningen att EU-projekt inte har lika hög status bland andra forskare som projekt som stöds av nationella forskningsfinansiärer. För att höja statusen på EU-projekt borde starka positiva signaler sändas till forskare genom förstärkta ansträngningar på bl.a. nationell nivå att synliggöra forskare som ingår i EU-projekt.

Kvaliteten på publikationer från EU-finansierade projekt

Flertalet av de tillfrågade forskarna ansåg att vetenskapliga publikationer från projekt som finansieras av EU har samma kvalitet som publikationer från projekt finansierade av andra organ. Skillnaden ligger i antalet publikationer som produceras i de olika projekten. Publikationernas kvalitet är helt beroende av vilka personer som deltar i projektgruppen menade en del forskare.

En del forskare menade att EU-projekt resulterar i flera rapporter och färre vetenskapliga artiklar. Men det fanns andra forskare som hade en helt motsatt åsikt. Särskilt inom medicin och teknikvetenskap ansåg forskare att det blev fler publikationer inom EU-projekt därför att man samarbetar med många olika grupper och att man får vara med på varandras publikationer.

Vissa stora konsortier har inte vetenskapliga publikationer som högsta prioritet utan nöjer sig med att skriva de rapporter som krävs av den del av Europeiska kommissionen som är ansvarig för forskningsfrågor (DG Research). Andra projektgrupper arbetar endast med vetenskapliga publikationer och använder t.o.m. vetenskapliga manuskript som rapporter till Kommissionen.

Det har visat sig att graden av administration när det gäller redovisning av EU-projekt till stor del beror på vilka personer i DG Research som är ansvariga för granskningen av redovisningarna. Det finns olika tolkningar av EU-regelverket bland olika handläggare i DG Research; vissa är mycket smidiga medan andra är mer kontrollerande.

Utnyttjande av stödfunktioner hos lärosäten och hos VINNOVA:s enhet för Europaprogrammen

Forskarna från de lärosäten som är framgångsrika i EU-sammanhang, dvs. de som har fått stor mängd medel och har många deltagare och koordinatörer av EU-projekt, uttryckte att deras universitet skickar tydliga signaler att de vill ha ett starkt deltagande i EU:s ramprogram.

Det varierade hur mycket stöd forskarna fått av sina universitet med att söka och redovisa EU-projekt. De universitet som ligger i topp när det gäller antal EU-projekt, antal koordinatörer och mängd erhållna EU-medel har alla en väl fungerande ”grants office” eller ”forskningsservice” som stödjer forskare i arbetet att söka och redovisa EU-projekt.

Några av forskarna hade haft kontakt med VINNOVA:s enhet för Europaprogrammen. De nämnde att de fick bra service men att de anställda vid enheten var mycket tidspressade och forskarna vände sig därför inte dit för hjälp igen. Endast någon enstaka forskare hade kontaktat en National Contact Point någon gång. Flera forskare nämnde att National Contact Points behöver mer resurser för att kunna sprida information och öka kommunikationen mellan EU-kommissionen och svenska forskare.

Åtgärder som rekommenderas för att förbättra deltagandet i EU:s ramprogram

Forskarnas uppfattningar om hur Sverige ska kunna öka sitt deltagande i det sjunde ramprogrammet har en stor spännvidd. Målet kan t.ex. nås genom ökat lobbyarbete i Bryssel och genom utökad service från VINNOVA:s enhet för Europaprogrammen. Förhoppningar uttrycktes om att det svenska deltagandet skulle öka genom Europeiska forskningsrådets utlysningar av medel till grundforskning men också genom att Vetenskapsrådet får ökade resurser så att svenska forskare kan etablera starka forskarmiljöer i Sverige och därmed får möjlighet att hävda sig i den europeiska konkurrensen.

Forskarna som varit koordinatörer i EU-projekt framhöll nyttan av att söka synergieffekter mellan EU-projekt och nationellt finansierade projekt.

5.3 Vetenskapsrådets experter, nationella kontaktpersoner och huvudsekreterare

Intervjuer med Vetenskapsrådets experter i EU:s programkommittéer och med National Contact Points

Europeiska kommissionen har inrättat rådgivande kommittéer, s.k. programkommittéer och Utbildningsdepartementet har utsett experter som fungerar som en länk mellan forskarsamhället, berörda myndigheter och de svenska kommittéledamöterna⁷.

---

⁷ Nya riktlinjer för Sveriges arbete i programkommittéerna fastställdes av Utbildnings- och kulturdepartementet i december 2006. Enligt dessa ska arbetet vara fördelat på en ledamot från

I det följande sammanfattas de synpunkter och förslag som framförts av Vetenskapsrådets experter och NCP.

I sina kontakter med forskare och EU-handläggare vid lärosätena får experterna vid Vetenskapsrådet löpande ta del av svårigheter och problem. Två problemområden som återkommande diskuterats under senare tid är följande.

Forskarna föredrar överlag program av grundforskningskaraktär. De tematiska delarna av ramprogrammen uppfattas vara politiskt styrda⁸. Dessa forskare menar att politisk styrning är helt i sin ordning på den övergripande nivån, där besluten fattas av Europeiska kommissionen. Men när det gäller specifika utlysningar ska det finnas utrymme för mer nyfikenhetsforskning. Andra forskare har uttryckt att de upplever att vid utformningen av utlysningar får regionalpolitiska hänsyn för stort utrymme. De ser detta som ett problem och vill att fler bottom-up-program skapas och en större del av ramprogrammets budget går dit.

Forskarna upplever att tidsramarna för EU:s utlysningar generellt är för korta. Det är endast forskargrupper som redan har ett välfungerande europeiskt nätverk och en väl inarbetad forskningsidé som hinner få in en bra ansökan i tid. Detta riskerar att konservera forskningen; forskare som har en ny oprövad idé och unga forskare som ännu inte har byggt upp ett kontaktnät exkluderas.

Vetenskapsrådets experter delar i hög grad de uppfattningar som framförs av universitetens rektorer och handläggare samt de enskilda forskarna om hur Sverige kan öka sina framgångar i ramprogrammen.

De anser att det är viktigt att forskare som söker medel från EU inte bara har bra projektförslag utan också har bra kontaktnät med forskare i andra länder och väljer samarbetspartner med omsorg.

---

regeringskansliet och en expert från en myndighet som är central för programkommitténs samarbetsområde. Experten ska bl.a. representera hela forskarsamhället och näringslivet inom det aktuella området och hålla nära kontakt med sin kommittéledamot, samordna kontakter mellan myndigheter, i samråd med kommittéledamoten inrätta en referensgrupp, inför varje möte ge förslag till regeringskansliet på svensk ståndpunkt, upprätta minnesanteckningar från möten i kommittén och stämma av med ledamoten och inom en vecka informera referensgruppen samt forskar- och myndighetsnätverken, samarbeta nära med den inom området ansvariga nationella kontaktpunkten (NCP), aktivt medverka i diskussioner kring och ge underlag till kommande ramprogram och arbetsprogram, ta in och sammanställa svenska aktörers synpunkter som ett underlag för regeringskansliets synpunkter till Europeiska kommissionen, återkoppla Kommissionens reaktion på de svenska förslagen och synpunkter till var och en som lämnat sådana förslag. I sjunde ramprogrammet är Vetenskapsrådet enligt beslut av regeringen ansvarig myndighet för samarbetet mellan Sverige och EU inom följande områden: (i) Forskningsinfrastruktur, (ii) Fusion (inom Euratom), (iii) Hälsa, (iv) Idéer (ERC), (v) Människor (Marie Curie), (vi) Vetenskap i samhället samt (vii) Samhällsvetenskap och humaniora. I den sjunde ramprogrammet har Vetenskapsrådet av Utbildningsdepartementet utsetts att fungera som National Contact Point för huvudområdet "Idéer" (primäransvar) samt för programmet "Vetenskap i samhället" (sekundäransvar). Uppdragen innebär att Vetenskapsrådet har ansvar för att sprida information i Sverige om dessa områden.

⁸ Programmet "Mänskliga resurser och rörlighet/Marie Curie Actions" ("Människor" i sjunde ramprogrammet) och det nya huvudområdet "Idéer" (Europeiska forskningsrådet) i sjunde ramprogrammet har tydlig grundforskningskaraktär, medan övriga program är tematiska.

Det är också värdefullt om forskare kan öka sin kännedom om hur Kommissionen arbetar, genom att t ex delta i informationsmöten eller att arbeta inom Kommissionens bedömningsprocess (forskare anmäler själva sitt intresse att vara granskare). Att bli utvald att sitta som rådgivare i en "advisory group" ger stora möjligheter till dialog med Kommissionen. Forskare bör alltså uppmanas att på olika sätt skapa kontakter med EU.

Experterna instämmer med rektorer, handläggare och forskarna om att det kan behövas mer praktiskt stöd i samband med ansökningsarbetet. Europaprogrammen skulle kunna arrangera fler workshoppar om olika aspekter av ansökningsprocessen. Där kunde forskare t ex träna sig i att beskriva hur den forskning de vill utföra kan gynna Europa, vilket är en viktig del i EU-ansökningar. I de fall där intervjuer ingår som ett led i Kommissionens bedömningsprocess kunde potentiella sökande erbjudas att träna på intervjusituationer och på att svara på ovana frågor såsom: "Varför har du valt att forska vid ett svenskt universitet när det finns universitet på andra ställen i Europa som har bättre rykte?" Eller på frågor om vad Sverige har för ståndpunkt i olika vetenskapliga eller samhällsrelaterade ämnen.

Vetenskapsrådets experter anser att förutom stöd till forskare behövs det mer organiserade diskussioner om hur det svenska deltagandet kan öka, även om det redan görs ett betydande arbete i de olika programkommittéerna. De möten som med jämna mellanrum hålls på Utbildningsdepartementet för allmän uppdatering om aktuella EU-frågor borde kunna ge utrymme åt erfarenhetsutbyte om hur det svenska deltagandet kan öka. Från Vetenskapsrådets National Contact Points-representanter föreslås ett bättre utnyttjande av dessa funktioner till tvåvägskommunikation. NCP vill även se en tvåvägskommunikation mellan forskarsamhället och Kommissionen.

Vetenskapsrådets experter har påtalat svårigheter med att förändra arbetsprogram inom ramprogrammet. Erfarenheter från programmet Mänskliga resurser och rörlighet/(Marie Curie Actions ("Människor" i sjunde ramprogrammet) visar t. ex. att det kan krävas samarbete mellan enskilda medlemsländer för att åstadkomma förändringar.

Intervjuer med Vetenskapsrådets huvudsekreterare

Vetenskapsrådets huvudsekreterare har regelbundna kontakter med forskare i ämnesråd och vid olika lärosäten i Sverige. I det följande sammanfattas de synpunkter och förslag som framkommit i intervjuer med fyra huvudsekreterare (Medicin, Naturvetenskap och teknik, Humaniora och samhällsvetenskap, Utbildningsvetenskap).

Kvalitet och meritvärde i EU-finansierade forskningsprojekt

Huvudsekreterarna vid Vetenskapsrådet anser att det är allmänt meriterande att uppbära externa forskningsmedel. Denna bedömning innefattar även EU-finansiering. EU-finansiering uppfattas dock inte som mer meriterande än annan extern finansiering, t.ex. från Vetenskapsrådet. Meriten vid EU-finansiering ligger främst i att forskaren hävdar sig i internationell konkurrens, snarare än i den vetenskapliga kvaliteten på EU-projekten, som man menar många gånger skiftar.

Av stor betydelse är också att den forskare som beviljats EU-medel kan skapa sig en internationell position och från denna position påverka forskningsinriktningen internationellt inom sitt forskningsområde. Kontakter och möten på europeisk nivå har betydelse för hur man kan förankra sig själv som forskare och sitt område internationellt.

Den gemensamma ståndpunkten hos huvudsekreterarna är att ramprogrammets krav på policyrelevans, tillämpning, kommersialisering etc. är svåra att förhålla sig till för svenska forskare. Det framhålls att policyrelevans och kontakter ibland är lika avgörande som vetenskaplig kvalitet för vilka projekt som beviljas finansiering. Kulturella skillnader kan också ha betydelse i bedömningen. Ju närmare forskningen ligger kulturfrågorna, desto svårare kan det vara att göra vetenskapliga bedömningar. Betydelsen av begrepp som t.ex. utbildning och hälsa skiljer sig mellan olika europeiska länder.

Huvudsekreterarna uppfattar kvaliteten på EU-finansierade projekt som blandad. Beslutsprocessen som tillämpas inom ramprogrammen upplevs som otydlig. Utvecklade kontaktnät kan vara av betydelse för framgång i EU-finansierade projekt. Det är huvudsekreterarnas uppfattning att kravet på vetenskaplig kvalitet är högre och mer genomfört i t.ex. Vetenskapsrådets bedömning av ansökningar än inom EU:s ramprogram. Vissa EU-finansierade projekt avser grundforskning av mycket hög vetenskaplig kvalitet, medan andra har karaktär av företagsstöd – visserligen relevanta - men av något lägre vetenskaplig kvalitet.

Ett förslag som skulle kunna främja svenskt deltagande i EU:s ramprogram är därför att tillämpa en beslutsprocess inom ramprogrammen som är bättre anpassad till universitet och högskolor. En sådan process måste präglas av tydlighet och öppenhet och ha tydliga kvalitetskrav.

Hinder för svenskt deltagande i EU-finansierade projekt

Enligt huvudsekreterarna finns det flera hinder för svenskt deltagande i EU:s ramprogram:

- Kravet på policyrelevans (se ovan)
- Komplicerad, administrativ process. Det är komplicerat att ansöka om medel i ramprogrammen. "Rätt" kontakter och uttryckssätt kan vara av betydelse för en framgångsrik ansökan.
- Begränsade medel i förhållande till arbetsinsatsen. Det tar oproportionerligt mycket tid att söka och administrera EU-medel. I många fall söker man för möjligheten att samarbeta och positionera sig internationellt – inte i första hand för finansiering.
- Låg beviljningsgrad. Inom vissa forskningsområden, t ex områden inom medicin, humaniora och samhällsvetenskap, bedöms chanserna som små att beviljas medel ur ramprogrammen.

- Låg effektivitet. Projekt som finansieras av ramprogrammen är ofta stora, vilket ställer stora krav på samordning. Effektiviteten i projekten är inte alltid optimal.
- Formerna för finansiering samspelar inte med universitetens verksamhet. Exempelvis ges EU-finansiering ofta i 2-3 år, vilket försvårar finansiering av doktorander.

Vad kan Europeiska forskningsrådet (ERC) få för betydelse?

Huvudsekreterarna är positiva till Europeiska forskningsrådet (ERC). Flera framhåller att ERC på mycket kort tid lyckats etablera sig och föra ut sitt budskap på ett framgångsrikt vis. Av betydelse är att dess verksamhet är i linje med forskningsrådets arbetssätt och att det kommer att premiera vetenskaplig kvalitet i första hand. I jämförelse med ramprogrammen i övrigt är Europeiska forskningsrådets konstruktion sannolikt bekant för svenska forskare.

Huvudsekreterarna har delade meningar om huruvida de främsta forskarna i Sverige kommer att söka medel från Europeiska forskningsrådet. De konstaterar att forskare söker medel där de finns och att det nya forskningsrådet därför kommer att attrahera även svenska forskare.

Vilka områden kan prioriteras för att öka svenskt deltagande?

De områden som Sverige arbetar för i EU måste enligt huvudsekreterarna ha en rimlig profil i förhållande till svensk forskning. Sverige bör också vara samordnat med andra länder för att få genomslag för sina förslag till prioriterade områden. Här skulle den nationella samordningen mellan olika aktörer kunna förbättras, t ex genom att mer av påverkansarbetet lades på myndighetsnivå.

I fråga om prioriteringar av vissa forskningsområden inom ramprogrammen är huvudsekreterarna försiktiga. En synpunkt är att satsningarna måste vara breda och visionära. Ett exempel är klimatfrågan, som vanligen uppfattas som en naturvetenskaplig fråga när det egentligen är en fråga som kräver mångvetenskaplig förståelse. Prioriterade områden bör vara de som tar sin utgångspunkt i samtidens ekonomiska och produktionsmässiga förändringar. Vi är på väg in i en annan typ av ekonomi - vad betyder detta för kulturell mångfald, befolkningsförflyttningar, demografiska förändringar, epidemiologi, konflikter, spridningsförlopp, etc.?

I andra fall förutsätts koppling till industrin för att ett område ska prioriteras - skogsforskning och pappersteknik är exempel på sådana områden.

Vilken kan vara Vetenskapsrådets roll i förhållande till ramprogrammen?

Vetenskapsrådet har sedan sin tillkomst arbetat med att påverka vilka ämnesområden som ska ingå i ramprogrammen. Arbetet bedrivs på flera nivåer och upplevs ibland som otydligt. Myndighetens roll i förhållande till ramprogrammen är inte självklar för huvudsekreterarna. Ska Vetenskapsrådets strategiska frågor anpassas till ramprogrammets innehåll, eller ska rådet ha samma ordning som hittills? Huvudsekreterarna menar att Vetenskapsrådet tillsammans med andra aktörer även fortsättningsvis bör vara med och föreslå vissa forskningsområden inom ramprogrammen, helst samordnat med andra länder.

Flera huvudsekreterare framhåller Europeiska forskningsrådet som den del av ramprogrammet som Vetenskapsrådets bör arbeta aktivt med. Vetenskapsrådet bör också verka för förenkling av processerna kring ramprogrammen, t.ex. ansökningsförfarande och återrapportering. Vetenskapsrådet skulle också kunna ha en stödjande funktion för svenska forskare i ansökningsförfarandet till ramprogrammen. Detta förutsätter mer resurser till Vetenskapsrådet.

Övriga synpunkter och förslag från huvudsekreterarna

Integration mellan forskare i Europa främjas av ramprogrammen. De har haft stor betydelse för utveckling av nätverk och gemensamt tänkande mellan akademiska forskare och företagsforskare i olika europeiska länder – häri ligger ett stort värde. Ramprogrammen har också bidragit till att lärosätena byggt upp stödfunktioner för forskare ("grants office", forskarservice etc.), något som främjar anslagssökande i allmänhet.

Kanske kunde svenskt deltagande i ramprogrammen främjas av ett mer proaktivt arbetssätt. Exempelvis kunde man utifrån ramprogrammets innehåll identifiera vilka forskare och forskargrupper i Sverige som *borde* delta i ramprogrammen. Svenska universitet och högskolor konkurrerar ibland med varandra på ett nationellt plan, vilket försvårar nationell samordning för en gemensam ansökan. Därför behövs någon samordnande aktör för denna verksamhet, t.ex. VINNOVA. Det borde gå att "spetsa" det nationella samordningsarbetet för påverkan av innehållet i framtida ramprogram. Mer av detta arbete borde enligt huvudsekreterarna ske på myndighetsnivå och mindre på departementsnivå.

5.4 Sammanfattning

Det råder en stor enighet om ramprogrammets betydelse för att integrera forskare i Europa och för att utveckla forskarnätverk. Från lärosätena ser man dessutom ramprogrammen som ett betydande komplement till den övriga externfinansieringen och till basanslagen. Vidare främjar ramprogrammen ökad forskarrörlighet, möjlighet att rekrytera unga forskare och ökat samarbete med näringslivets forskning.

Det finns även en samsyn när det gäller ramprogrammets bidrag till att svenska forskare kan hävda sig i den internationella konkurrensen och kan skapa sig en internationell position. Från lärosätena framhåller man att deltagandet i ramprogrammen stärker lärosätenas internationella profil och ger en kvalitetsstämpel åt forskningen. Såväl lärosätena som huvudsekreterare vill i högre grad än hittills kunna påverka ramprogrammets innehåll och relevans för svensk forskning.

När det gäller hinder för svenskt deltagande i ramprogrammen råder även stor enighet mellan universiteten, forskarna och Vetenskapsrådet om att det främst är den administrativa processen i kombination med den låga beviljningsgraden och begränsade medel som fungerar som hinder.

För att komma tillrätta med dessa hinder föreslås samstämt att Utbildningsdepartementet tillskjuter ökade resurser för att möjliggöra utökade

stödfunktioner på nationell nivå utöver de stödfunktioner som inrättats vid lärosätena.

Vetenskapsrådet och dess experter i programkommittéerna bör verka för förenkling av ansökningsförfarande och återrapportering, samt för att ramprogrammen tillämpar en beslutsprocess som präglas av tydlighet, öppenhet och kvalitetskrav. Från universitet och högskolor föreslås upprättandet av en nationell strategi för att främja och samordna svenskt forsknings- och utvecklingssamarbete inom EU som inkluderar Utbildningsdepartementet och Näringsdepartementet.

Från lärosätena och forskarna påtalas andra problem med deltagande i ramprogrammen. Det gäller kostnader för overhead som inte täcks av EU, EU:s krav på medfinansiering från lärosätena samt EU:s krav på många partnerorganisationer i projekt. För att kompensera för dessa merkostnader, tidsåtgång och risktagande i samband med ansökningar vill universiteten ha statliga anslag och planeringsbidrag, eller alternativt att forskningsråden tar på sig detta arbete.

När det gäller ramprogrammets olika delar finns det inte oväntat en bred uppslutning kring program av grundforskningskaraktär såväl från forskare vid universiteten som från huvudsekreterare vid Vetenskapsrådet. Det medför att förväntningarna är höga på svensk utdelning vid utlysningar av det Europeiska forskningsrådet.

6. Vetenskapsrådets förslag till ökat svenskt deltagande i sjunde ramprogrammet

Vetenskapsrådet baserar sina förslag på ett brett underlag. Utöver VINNOVA:s rapport *Analys av det svenska deltagandet i EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling* (mars 2007), som nämnts ovan, har två andra rapporter från VINNOVA beaktats, nämligen *Svenskt deltagande i sjätte ramprogrammet* (februari 2007) och *En offensiv roll för Sverige i Europas forsknings- och utvecklingssamarbete/strategier för ökat svenskt utbyte av FoU-program på EU-nivå* (november 2006). I den sistnämnda rapporten ingår sex strategier för olika branscher (flyg och rymd, fordon, läkemedel, bioteknik och medicinteknik, metallurgi, skog och trä samt IT och telekom) och en branschoberoende, övergripande strategi för svenskt forsknings- och utvecklingssamarbete inom EU.

VINNOVA identifierar två sätt varigenom det svenska deltagandet i EU kan förbättras: genom att påverka utformningen av EU:s FoU-program och genom att underlätta för svenska aktörer att delta i dessa program. I rapporten *En offensiv roll för Sverige i Europas forsknings- och utvecklingssamarbete: strategier för ökat svenskt utbyte av FoU-program på EU-nivå* föreslår VINNOVA att fokus läggs på nationella forskningsprogram och medfinansiering av projekt samt på stöd till små och medelstora företag och stöd till koordinatörer.

Dokument som beskriver lärosätens internationella strategier och EU-strategier, samt rapporten *Europeanization of SLU - an analysis and practical approach*,⁹ som sammanställer åsikter från 232 forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet och ett 20-tal personer i SLU:s ledning, är andra dokument som beaktats.

Med stöd av dessa dokument och de svar som insamlats från rektorer, EU-handläggare, forskare och forskningsadministratörer för Vetenskapsrådet fram sina förslag till insatser för att förbättra deltagandet från Sverige i det sjunde ramprogrammet och i framtida ramprogram.

Sett från Vetenskapsrådets utgångspunkt är den stora förändringen i det sjunde ramprogrammet, jämfört med det sjätte, inrättandet av Europeiska forskningsrådet, ERC, som ingår i det nya huvudområdet ”Idéer”. En annan nyhet är att ”Samhällsvetenskap och humaniora” har införts som ett program inom huvudområdet ”Samarbete”.

Det är till största delen forskare vid universitet och högskolor som svarar för det svenska deltagandet i EU:s ramprogram. Vetenskapsrådet anser att det är viktigt att Sverige fortsätter att aktivt stödja Europeiska forskningsrådet och verkar för att EU i framtiden ökar resurserna för forskning, särskilt till ERC. Detta är förmodligen den enskilt mest betydelsefulla insats som kan göras för att både öka antalet svenska deltagare i EU-projekt och Sveriges andel av forskningsresurserna.

Att skapa möjligheter för svenska forskare att delta i EU:s ramprogram är av största vikt. Detta kan ske genom att stödja forskarna vid universitet och

---

⁹ Blokhuis and Rosén 2006. Sveriges lantbruksuniversitet.

högskolor i processen att ansöka om bidrag men också genom att underlätta för forskarna att finnas på plats i Bryssel. Vetenskapsrådet ser positivt på den nya nationella organisationen av EU-arbetet och vill understryka vikten av proaktivt arbete via EU:s programkommittéer. För att denna organisation och andra typer av stöd mer direkt till forskarna ska ge full effekt krävs dock ökade resurser. Resurserna måste fördelas mellan regeringskansliet, Vetenskapsrådet, VINNOVA och lärosätena så att inte någon svag länk uppstår i kedjan.

Det är viktigt att aktivt följa utvecklingen inom Europeiska forskningsrådet, men även utvecklingen av ramprogrammet i övrigt, såsom det nya programmet med inriktning mot humaniora och samhällsvetenskap inom huvudområdet "Samarbete" och programmet Människor som bland annat satsar på samfinansiering med nationella, regionala och internationella forskningsorganisationer som utlyser post doktorprogram.

Två problem med medel från EU:s sjätte ramprogram har varit dels kraven från EU på medfinansiering från de lärosäten som tilldelats medlen, dels skillnaden mellan det påslag om 20 % på bidragen som EU är beredd att betala för indirekta kostnader (overheadkostnader) i samband med genomförandet av EU-projekt och det påslag om 35 % som de svenska lärosätena kräver.¹⁰ Ett sätt att på nationell nivå bidra till en lösning av dessa problem kunde vara införandet av ett särskilt statligt anslag där forskarna kan ansöka om tilläggsbidrag. Ett sådant anslag skulle då kunna ses som en del av en satsning på konkurrensutsatta fakultetsanslag. Ett annat, mer indirekt, sätt vore att använda mängden EU-medel som en av flera indikatorer vid fördelning av konkurrensutsatta fakultetsmedel. Eftersom medfinansieringsproblemen kan antas drabba unga forskare mer än äldre, som troligen har större forskningsresurser, bör eventuella nya sätt att öka medfinansieringen utformas så att unga forskare prioriteras

---

¹⁰ Reglerna för täckande av indirekta kostnader vid genomförandet av EU-projekt ändras i sjunde ramprogrammet.